

VILLERSLEVGAARD

(Eskjærsgaard)

Villerslevgaard har tidligere heddet Eskjærsgaard, men da den i dag hedder Villerslevgaard, holder vi os til dette navn i det følgende.

Ejendommens beliggenhed fremgår af udsnittet af Geodætisk Instituts kort. Siden udskiftningen i Villerslev har bygningerne ligget som i dag nær midten af arealet. Det er imidlertid en udflyttet gård, som må antages før udskiftningen at have ligget i nær tilknytning til andre gårde og huse i Villerslev by. Ejendommens areal er i dag (1985) 35 ha.

Vi skal omtale lidt af gårdens historie, siden min tip-tip-tip-oldefar Jens Thomsen erhvervede den. Det var i 1772, hvor der blev holdt auktion over ejendomme, der havde tilhørt major Poul v. Klingenberg til Volstrup, Tandrup og Kovstrup. Poul v. Klingenberg var død i 1771, og det var hans enke, der nu afhændede ejendomme beliggende i Hassing-Refs herreder. Jens Thomsen må for gården betale 319 rigsdaler, 1 mark og 6 skilling.

Baggrunden for at Jens Thomsen, der bor i Tingstrup ved Thisted, køber gården i Villerslev er, at hans svigersøn, Niels Bertelsen, er fæster af gården. Niels Bertelsen er gift med Jens Thomsens datter Inger Jensdatter.

Efter Jens Thomsens erhvervelse af gården fortsætter Niels Bertelsen som fæster, men efter sidstnævntes død i 1782 afhænder Jens Thomsen gården til datteren Inger Jensdatter. Hun er så ejer af gården til 1807, hvor sønnen Christen overtager den. Inger får samtidig aftægt i gården.

Fra 1813 foreligger en opmåling af ejendommen, således som den så ud i Christen Nielsens tid. Kortet, der er udarbejdet af landinspektør Emanuel Torm, er gengivet side 8, og det fremgår, at der foruden hovedparcellen også hører til ejendommen en særskilt beliggende parcel. Det har utvivlsomt drejet sig om en parcel, hvor der har været tørvegrav og måske også lyngbevoksning. Ved udskiftningen var det almindeligt at tilstræbe, at alle gårde fik mulighed for at kunne grave tørv til gårdens brændselsforsyning.

Christen Nielsen har Villerslevgaard, til han i 1852 afstår den til sønnen Jens Mathias Christensen. Hans søn Niels Katrinus Jensen overtager gården i 1889, men han afhænder den i 1905 efter nogen modgang. Dermed glider gården ud af slægtens eje.

Gården ejes i dag (1985) af Erik Jensen Hargaard.

Ejere 1772-1905:

1. Jens Thomsen	Ejer fra 1772
2. Inger Jensdatter (1742-1814)	" " 1782
3. Christen Nielsen (1780-1853)	" " 1807
4. Jens Mathias Christensen (1728-1891)	" " 1852
5. Niels Katrinus Jensen (1859-1934)	" " 1889 (til 1905)

Efter at have solgt Villerslevgaard flytter Niels Katrinus med familie til en mindre ejendom i Hassing. Her er de dog

kun to år, idet de i 1907 flytter til "Abildgaard". Abildgaard er en tidligere herregård, der netop er blevet udstykket, og det er hovedparcellen med 47 ha med gårdens bygninger, som Niels Katrinus erhverver. Abildgaard er beliggende i nærheden af min farfars gård "Søgaard" i Ullerup (Se kortet side 59).

Niels Katrinus Jensen

Niels Katrinus Jensens søn, Jens Mathias Katrinus Jensen (1892-1972) har i "Erindringer", - et håndskrevet værk på 150 sider - fortalt bl.a. om livet på Villerslevgaard i slutningen af 1800-tallet. I indholdsfortegnelsen til

det håndskrevne værk er henvisninger til 45 sidetal/kapitler, hvoraf nævnes følgende:

4. Min Slægts Historie
24. Mine Barndomsdage i Eskjærgaard
33. Afsejling af Møllen
37. Min Skolegang begynder. - Degn fra Gudnæs
43. Julestormen og Brøndhuset. Sypigerne
50. Smedien og Blæsebælgen
52. Klipping af Faar. Jægerne ved Diget
56. Kartning og Spinding
62. Lysestøbning. Ølbrygning
65. I Vandtrug paa P. Pedersens Dam
67. I Limfjordens Bølger - og Jesper
71. Næsbjerg, Tusbjerg - Ørndrup
72. Høstning, Binding, Simebaand. Gammeløl
91. Køretur til Nors
97. Salg af Eskjærgaard

I afsnit 24 "Mine Barndomsdage i Eskjærgaard" er givet en beskrivelse af gården og dens omgivelser, og dette afsnit gengives her:

Jens Mathias Katrinus Jensen

"Mine Barndomsdage i Eskjærgaard: Gaarden ligger yderst mod Øst i Villerslev Sogn, grænsende op mod Vibberstoft i Nord og Øst og med Lildbjerg og Gudnæs mod Syd og Øst. Der er en herlig Udsigt ned over Limfjorden specielt Visby Bredning - og den maleriske Morsø i Baggrunden. Paa Gaardens Jorder var der dengang 3 Kæmpehøje: Store-Esagerhøj, Lille-Esagerhøj og Ingershøj. De to første Nord og Nordøst for Gaarden, den tredie Sydøst for Gaarden op imod Gudnæsvejen. Kun Store-Esagerhøj er endnu bevaret. Tæt op imod Gaarden mod Nordøst og Nord var der to Damme - Store-Dam og Lille-Dam - begge i Forening kaldet Eskjær (deraf Navnet Eskjærgaard). Hele det tilstødende Markareal mod Nord og Øst kaldtes

Esager. Mod Sydøst: Kjeldkær, Ingershøjjord, og Dæmring-Ager. Mod Syd paa Sydsiden af Gudnæsvejen laa Over- og Neder Støtting, mod Sydvest Langager, mod Vest Baunhøjmark og mod Nordvest Nørgaardmark og "Blottetar"-Kær. Navnet "Blottetar" er Benævnelsen vi brugte om en lille blaa Terne, der havde sit Tilhold i Kæret, før dette blev uddrænet.

Bygningerne bestod af 4 Længer svarende til Jordarealet 101 Tdr. Sæde. Stuehuset ligger mod Syd. Endnu, mens dette skrives, er Bygningerne i det hele og store de samme, som da vi boede der, naturligvis med fornødne Istandsættelser og delvise Udvidelser. Stuehuset og Laden er i Strukturen uforandrede.

Begge disse Længer er opført af Skibstømmer fra Strandingsauktionerne paa Vesterhavets Thykyst. Det er mægtigt Materiale som min Far har kørt hjem fra Stranden. Stuehuset er bygget 1878 og Laden 1889. Bæretømmeret i Laden er af Dimensioner saa svære, at jeg som Dreng næppe kunde favne det. Bjælkerne i Stuehuset af Dimensioner 6 x 7 Tm. og udsavet med Haandsav, fire Bjælker af hvert Stykke Strandingstømmer.

Det er mægtigt og næsten uforgængeligt Materiale. Man skal være heldig for at kunde slaa et Søm i Bund uden at det bøjer.

I Fjor - nærmere betegnet Sommeren 1958 - var jeg og min Kone sammen med Søster og Svoger i Hassing og Sagfører Viggo Pedersen fra Hvidbjerg - Sagfører Pedersen er Fætter til den nuværende Ejer af Villerslevgaard, Marius Pedersen, - inviteret til en lille Sammenkomst paa Gaarden for om muligt at kunde genkende Attributer og opfriske Minder fra og om det gamle Hjem nu efter over 50 Aars Forløb.

Det var en kær Oplevelse - omend iblandet en Del Malurt. Deraf skal jeg dog kun anføre, at af Malurten var Behandlingen af Esagerhøj det mest pinlige. Uagtet der staar en F.M.-Sten paa Toppen af Højen færdedes Heste og Kreaturer efter frit Behag op og ned af den. Ikke en Græstot var der at finde paa den tidligere saa velholdte og med dyb Ærbødighed og barnlig Glæde betraadte fædrene Gravplads. -----

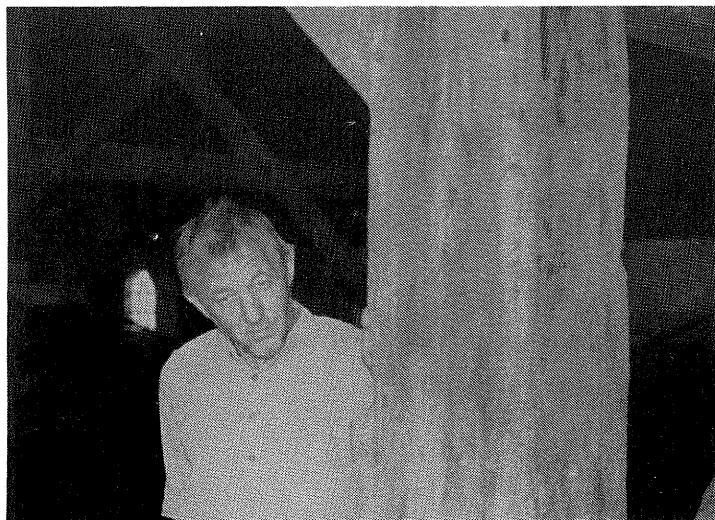
Gensynet af Gaardens Bygninger affødte endnu større Beundringer end forhen for det uforgængelige Strandingsgods. Hvor dette var anvendt, var der overhovedet ikke Udslag af Tidens Tand. Bærebjælker, Stuebjælker, Vinduer og Døre, - især Forstuedøren - var aldeles uforandrede. En Ting var imidlertid aldeles forsvundet - dog uden at det frembragte nogen egentlig Vemod hos mig - nemlig Rendestenen.

Jeg har omtalt den idylliske Udsigt over Limfjorden. Rendestenen,

Villerslevgaards stuehus
fotograferet fra gårds-
pladsen 1985.

Kakkelovnsniche i stue på Villerslevgaard. Efter årstallet over nichen skulle stuehuset være opført 8 år tidligere end oplyst af Jens Mathias Katrinus Jensen i "Erindringer". Foroven til højre ses lidt af en loftsbjælke. Loftsbjælkerens dimensioner er målt til 7 x 9 tommer.

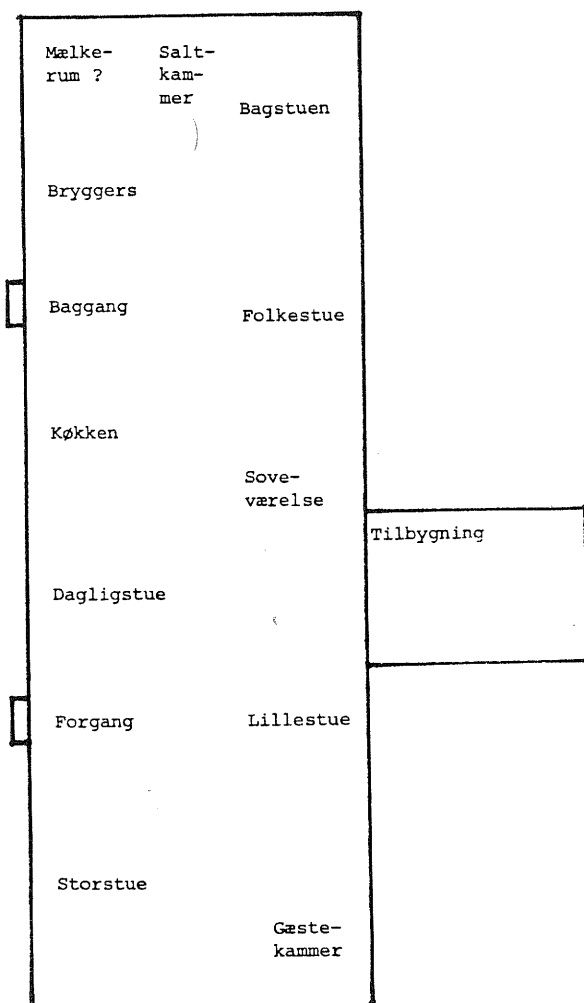

Villerslevgaards lade.
Ved siden af en af de
meget kraftige træstolper
ses den nuværende ejer,
Erik Hargaard. I den
vestre ladegavl, der er
opført af kampesten, er
indhugget årstallet 1883.
Også laden ser ud til at
være opført tidligere end
angivet i "Erindringer"
(1889).

Villerslevgaard efter ombygninger 1870-1883 (fotografi af male-
ri udført af J. Petersen 1894).

På billedet ses møllen og den vestre ladegavl, som Jens Mathias
Katrinus Jensen omtaler. I den vestre langes sydlige ende var
smedjen (oplyst af Laurids Gammelgaard Jensen).

Indretningen af stuehuset

Skitsen er udført på grundlag af oplysninger meddelt af Laurids Gammelgaard Jensen (se bilag 1). Tilbygningen ("kvisten") vinkelret på sydfacaden blev udført som aftægtsbolig for Jens Mathias Christensens enke Ane Kirstine. Tilbygningen er senere fjernet.

som havde sit Udspring fra Bryggerset ud i Gaarden og i dens Begyndelse som en stenpikket Rende drejende mod Øst ud af Gaardens Indkørsel for saa med en Svingning i uregelmæssige Bøjninger at fortsætte forbi Stuehusets østre Gavl i mere eller mindre Forsnævninger eller Udvidelser - alt efter Jordsmonnets Struktur - videre mod Syd for derefter at sprede sig i et Slags Delta gennem lange Tidens Aflejringer og sluttelig forsvinde i en Urskov af næsten mandshøje Skræpper, uigennemtrængelige Nældebrøm og næsten ankeltykke "Anistræer" der ikke levede Muligheder for Liv af botanisk Natur af nogen som helst anden Art.

Denne Rendesten var i min tidligste Drengetid min egen lille Limfjord, hvor jeg med mine - ved fremmed eller egen Hjælp frembragte Papirbaade kopierede Skibsfarten paa den store Limfjord saavel smaa Fiskerjoller som større Kuttere, Galeaser og endda selve Dampskibet Limfjorden, der, - som en hel Attraktion, vi alle maatte ud at se - sejlede forbi med Kurs mod Thisted en gang om Ugen. Der oplevede jeg mine Lystsejladser og mine Strandinger. Det sidste i mere end en Betydning. Jo, naar jeg kom ind til min Mor med kendelige Lækager saavel paa Bukser og Strømper som paa Hænder og Ansigt - og Næsen især - og ledsaget af en umiskendelig Aroma, - da var jeg ihvertfald for en Stund en Stranding - et Forlis - et Vrag. Men Rendestenen havde dog stadig en vis dragende Magt - hvorfor skulde den ikke ligne de større Vande - indtil den virkelige Limfjord blev en værdig Afløser.

Saavel over den østlige Del af Gaardens Jorder som over den vestlige Del af den tilstødende Nabos Jorder var der et Areal af Eng, Kær, Mose og Mergelgrave der gik under Fællesnavnet Kjeldkjær. Hele Plateau'et mod Sydøst havde sit naturlige Fald ned mod Limfjorden. Gennem Kjeldkjær og ned mod Gudnæs Aa løb en Bæk der gennem Regn- og Tøbrudstider som en beskyttende Moderarm værnede de lavtliggende Enge og Agre mod Oversvømmelser, hvori- mod de dybereliggende Tørveskær og Mergelgrave maatte afvandes ved mekanisk Hjælp. Til dette Formaal havde Naboen - en Gårdejer, der samtidig var Tømrer - opstillet en lille Vindmølle, der ved Hjælp af en lille tilkoblet Vandsnegl og fornøden Tilmåling af Vind efter Vejrgudernes uligevægtige Gemyt i nogen Maade var i Stand til at regulere Vandstanden i de dybereliggende Grave til det for Udnyttelsen tiltrængte Behov.

Jeg havde lagt Mærke til, naar vor egen Mølle derhjemme gik hvadenten det nu var med Kværn eller Hakkelsemaskine, at Kamhjulene i Møllehatten frembragte en stærk knebrende Lyd - som af et Utal af Storke. Den lille Vindmølle dernede i Kæret blev ofte sat igang henimod Aften - om Sommeren i

den tørre Tid blev den undertiden anvendt til Optrækning af Vand til Kreaturerne. Gennem lang Tid kunde jeg ikke begribe, hvorfor den lille Mølle altid knebrede stærkere og stærkere jo længere vi kom hen paa Aftenen. Det var et Problem der gav mig Hovedbrud gennem lange Tider - indtil jeg slutelig fandt ud af, at det slet ikke var Møllen der knebrede saa voldsomt -. Det var Frøernes Kvækken jeg hørte.

Endnu efter alle de Aar, staar Fænomenet saa uformindsket lyslevende for mig. Hvor har denne herlige Frøernes Kvækken i Barndomstiden ikke grundfæstet sig dybt i min Bevidsthed. -----

Møllen paa "Eskjærgaard", - jeg har en vis Forkærlighed for at bruge dette Navn til Gaarden - det er ogsaa et Minde, som bliver mig uforglemmelig, saa længe jeg lever. Jeg var næppe mere end 3-4 Aar gammel, da vi havde tærsket Korn ude i Laden. Møllen trak Tærskværket, men der skulde altid en kraftig Vind til, for at der kunde tærskes. Det var en almindelig gammeldags 4-Vinget Husmølle med Pers og Sejl.

Vi havde tærsket en Dag - eller rettere tærskede - og henimod Middag tog Vinden til, og det blev til Kuling. Sejlene maatte stadig ribbes og da vi skulde spise til Middag kneb det at faa Møllen istaa. Persen blev lagt, og en Mand hang i den for at faa Møllen standset. Min Far lagde i Tærskværket, og Negene blev puttet - eller rettere smidt i Maskinen for at faa standset Værket.

Tilslidst lykkedes det, og Karlen maatte op for at binde Møllen ved en af Vingerne. Det kneb ham at holde sig fast deroppe samtidig med at faa Lænken anbragt. Vi andre var paa Vej over Gaardspladsen og ind mod Stuehuset, da en af de andre Karle raabte op til ham: "Du skal Fandenmig komme ned, ellers blæser du ned"! I samme Øjeblik lyder min spinkle Røst med al den Kraft jeg kunde præstere: "Du skal Fandenmig komme ned"! - Mere fik jeg ikke sagt - jeg stoppede lige saa øjeblikkelig op, og en skraldende Latter lød fra de to andre Karle og Daglejeren, jeg fulgtes med.

Min Mor saa bedrøvet paa mig, da jeg kom ind, hun havde hørt det.

Da Karlen krøb ned gennem Lugen, opnaede han at se Naboens Mølle vælte ned paa Taget.

Vores Mølle stod altid bundet med Vingerne paa Kryds, medens de fleste andre Husmøller var bundet i Korsstilling. Min Far gjorde mig opmærksom paa, at Lynet, hvis det slog ned i Møllen, lettere vilde gaa ned i Laden, naar Møllen stod i Korsstilling. Det kunde jeg saa udmærket godt forstaa, og ligeledes, at min Far maatte være klogere end alle de andre Gaard-

ejere, - og det var en naturlig Selvfølgelighed, at han var langt klogere end Husmændene og Daglejerne.

Naar Møllen med sit - eller som et - Vartegn stod stille i Efteraarets eller Sensommerens stille Solskinsdage, som især September Maaned saa ofte velsigner Naturen med, var den et ideelt Gemmested for Stæreflokkene. Den kunde være helt tildækket af kvidrende vingespredende Stære i alle sine Spoler. Hele Møllen med sin graabrune Maling var da et stort spraglet Fænomen af hvide Pletter! - ! - Naar Storken undertiden samtidig i al sin dominerende Ærverdighed placerede sig paa den anden Ende af Laden, lagde Hovedet tilbage paa Ryggen og knebrede sin Ankomst ud over hele Panoramaet - sin Tak for en velsignet Sommer i lykkeligt Samliv med Mage og de nu flyvetrænede Unger. Et sidste Vue ud over Enge og Moser med Sensommerens velgørende Fred hvilende over et smukt og elskeligt Landskab. Et Farvel - Ja! Dette Billede staar lyslevende i min Erindring, endda med et - nu utænkeligt - usædvanligt Fænomen i Tilgift. En Flok Storke - saa vidt jeg kunde tælle 27 - fløj i en stor Kreds højt oppe over Gaarden i over en halv Time. Langsomt og adstadigt - næsten uden Vingeslag.

Var det med Vemod, de forberedte Rejsen til Faraos Moser?!"

Jens Mathias Katrinus Jensens håndskrevne erindringer beror nu (1985) hos hans søn, lærer Niels Katrinus Jensen, Egense. Det ville være meget ønskeligt at få disse interessante, velskrevne erindringer offentliggjort. Her skal medtages endnu et uddrag med beskrivelse af livet på Villerslevgaard (det i foran anførte indholdsfortegnelse anførte afsnit: 72 Høstning, Binding, Simebaand. Gammeløl):

Høsttiden var de store Begivenheders Tid under hele Barndommen. Vi høstede hele Avlen med Høle og Kroje - ihvertfald indtil de to sidste Aar, da vi enkelte Gange anvendte Slaamaskinen med et til Formaalet paasat meget primitivt Instrument der kun meget maadeholdent svarede til Forventningerne, saa nogen særlig Arbejdsbesparelse fremkom der ikke.

I Almindelighed havde vi to Høstmænd og to Opbindere foruden Gaardens faste Mandskab gennem hele Høstperioden. Det tog jo Tid at faa Kornet høstet. Samtidig skulde det sættes sammen og inden Indkørslen bindes i Toneg - de enkelte Neg sammen to og to i et Simebaand - saa var der Sammenhold paa Negene, ellers kunde det udarte til et farligt Sammensurium og meget mere vilde gaa tilspilde. Det var altid Kvindernes Arbejde at binde

Negene sammen og lægge dem i lige Rader. Bindingen foregik paa en speciel Maade, saa det var let at løsne, naar der skulde tærskes, men gik de løse under Hjembjergningen blev jeg undertiden sendt ud med Besked til Binderne om at levere lidt mere holdbart Arbejde. Det var nu ikke et af de betroede Hverv jeg syntes særlig godt om, man fik gerne et rapt Svar og Oplysning om, at det havde saadan en grøn Dreng ingen Forstand paa. Jeg kunde gaa hjem til min Mors Skørter igen og blive ruget videre paa.

Det var nu altid min Far, der sendte mig ud med den Slags Ultimatumer, men fornuftigvis lød Returadressen altid paa en anden.

Under Hjemkørslen, som foregik med to Spand, havde hver især sin bestemte Plads ofte gennem flere Aar. Saa længe jeg kan huske, havde vi en Høstmand som i daglig Tale kaldtes Bette Lavst. Lille var han, men han havde et specielt Haandelag til at bruge en Le og samtidig til altid at holde den skarp. Da jeg allerede som 12-13 aars Dreng lærte at bruge Høle og ofte afløste min Far, saa han kunde sætte Korn sammen, var det store Problem jo at holde Klingens skarp. Men Lavst var en god og forstandig Læremester, samtidig med at han var gemytlig og fornuftig og en i alle Maader eksemplarisk Mand at være Lærling under. Han skærpede Leen for mig og lærte mig indgaaende Haandteringen af den for at faa størst mulig Udnyttelse med mindst mulig Kraftforbrug. Jeg tilbad ham simpelthen.

Når vi kørte Korn i Hus var det hans Arbejde at forke i Laden. Vognen skulde være tømt og fejlet rent, inden næste Læs var inden Døre. Min lille Bror og jeg hjalp at skubbe Vognen ud, naar vort Arbejde med Kreaturerne tillod det.

Den vestre Ladegavl var opført af Kampesten, og en Dag, da vi havde hjulpet ham Vognen ud stod vi og betragtede de store, kløvede Kampesten i Muren. Saa opdager jeg en Indboring i en af Stenene - der hvor Ladningen havde været anbragt ved Sprængningen - og stod og funderede over hvor denne Fordybning mon kunde hidrøre fra, den passede akkurat til en Tommelfinger. Naa, siger min Lillebror, ved du ikke engang det, saa skal jeg fortælle dig det, - for der har Kongen en Gang sat hans Finger paa! - - Det var da saa soleklart, at der maatte en højere Magt være impliceret.

Nok om det. I Fjor, da jeg var omme ved Ladeporten for at genopfriske "de vises Sten", sad Aftrykket der stadigvæk i al sin majestætiske Ophøjelse. - - -

Men Laust gav os Forklaringen paa Fænomenet efter at have leet hjerteligt af min lille Brors meget impulsive og ophøjede Formodning - eller Forklaring.

I Høstens Tid stod der altid et stort Krus Gammeltøl paa Bordet i Folkestuen, og i Bænkekrogen stod Brændevinsflasken. De to vederkvægende og stimulerende om man saa maa sige - Alternativer - sorterede væsentligst under Laust. Det var ham der skænkede op og tog nøje Agt paa Betimeligheden af større eller mindre Docis alt efter Trang og Begær. Maaske var han ogsaa den der indebar de intimeste menneskelige Følelser for de to af danske Almefolk saa højt skattede og værdsatte Gudedrikke. Men det skal erkendes, at der skete ikke væsentligt Misbrug i nogen Retning ved Nydelsen deraf, hvad enten det nu var i Marken for at slukke Tørsten eller under Aftensmåltidet som en Stimulans efter en lang og streng Arbejdsdag.

At det en enkelt Gang skete, at en eller anden af Opbinderne maatte paa Knæ for at binde et Bygneg, maa nærmest betegnes som et hændeligt Uheld foraarsaget ved, at Lavst naar han blandede Gammeltøl og Brændevin sammen i "ø Skjegmand" - en stor Øldunk, som man drak af i Fællesskab - i særlig Forventning kom til at ryste for stærkt paa Haanden. ---

Da vi et Aar høstede Korn i Nærheden af Esagerhøj maatte en af Høstmændene, Jens Pesen Høker, i et stort og nødvendigt Ærinde om bag Højen.

Kort efter lyder der et Brøl som fra en Jette, og nenedud af J.P. Høkers Bukser - efter veldige Spjæt og Spark - kommer en mægtig stor Løvfrø for Dagens Lys. Den var simpelthen hoppet fra Højens Kant ned i hans Bukser, da han lettede sig fra den siddende Stilling. Til den efterfølgende Latter og Morskab stilles ingen Kommentarer!

Om Aftenen, naar Dagens strenge Høstarbejde var tilendebragt, Karlene tilset Hestene, Daglejerne skærpet Høleerne - det var ofte mig der maatte trække Hverrestenen, - og Pigerne hjulpet til med Aftensmaden samledes hele Gaardens Mandskab i Folkestuen til fælles Bispisning ved det lange Bord. Ved Bordets øverste Ende og langs Væggen var der fast Slagbænk og ved den anden Side af Bordet en lang løs Skammel. Stole mindes jeg ikke at have set i Folkestuen. Ved Bordenden sad min Mor og min Far. Langs Væggen sad Karlene efter Rang og nederst i Rækken Drengen og jeg. Paa den anden Side sad Pigerne og Daglejerne.

Den mest almindelige Spise var kogte Kartoffler, der blev baaret ind upillede og i store Fade og derimellem anbragtes Skaale med Meldyppelse krydret med Løg. Dernæst bestod Anretningen varierende mellem røget Skinke, Spegesild eller saltede Aal, undertiden ogsaa af saltet, ukogt Flæsk. Servicet bestod af Kniv og Gaffel og i paakrævede Tilfælde en Hornske, der altsammen havde Plads under Bordskiven i dertil anbragte Læderstropper.

Tallerkenerne var nogle ca. 2-3 Alen lange ca. 4 Tm. brede, tynde blank-skurede Trætallerkener vinkelkantede i den ene Ende og afrundede i den anden i hvilken der var boret et Hul saa de efter Afbenyttelsen kunde anbringes paa et Søm på Væggen. Kartoffelskindet blev lagt i Dyngge foran hver enkelt af Selskabet og Kartofflerne - efter at være delt i passende Bidder af hver sin Konsument - langet frem til de anbragte Dyppelesskaale til formaalstjenlig Neddykning inden Indkørslen til de hungrende Svælg. Saavel Spegesildene som de saltede Aal blev spist uden Fjernelse af de diverse Ben. Enkelte Gange naar Lejlighed forefandtes fik vi stegte Sild.

Naar det var meget sent med Aftensmaden sluttedes der af med Vandgrød og Sirup til en Kop haandskummet Mælk.

Det var den almindelig gængse Kostforplejning paa en Bondegaard dengang.

Det blev i Almindelighed heller ikke taget fortrydeligt op, at man bagefter Maaltidet, naar man sad og dumsede, ogsaa sad og fimsede - eller slog endog temmelig rungende Skide, - min Far var ikke let at overgaa i den Retning. Kun min Mor tog dette Uvæsen meget ilde op. Det bedredes da ogsaa umiskendeligt med Tiden. Man kan forøvrigt ikke sige, at der ikke var et vist System over Foretagendet. Det maatte ikke ske under Maaltiderne. Engang fejlede det for mig saa temmelig højlydt, at selv min tunghøre Far observerede det oppe fra Bordenden. Jeg blev omgaaende grebet i Brystet og hevet over Bordet og varpet ned i Bryggerset, hvor jeg maatte værsgod at opholde mig til Spisningen var tilendebragt. Det syntes min Mor dog ikke om, eftersom - sagde hun - Far jo selv "havde lært" mig det. - Det forekom ogsaa mig, at der var god Logik i hendes Resonnement.

Meget ofte tog hun Parti for mig. Jeg var Mors Dreng, medens de to andre Børn var Fars. ----

Altsaa! - Paa sin Maade. -"

Gennem Jens Mathias Katrinus Jensens beskrivelser kommer vi ret tæt på visse sider af livet på Villerslevgaard omkring sidste århundredeskifte.

Vi får at vide med hvilken respekt man betragtede kæmpehøjene, der jo er et par tusind år gamle - og heldigvis ligger der endnu.

Vi hører om de gamle marknavne: Kjeldkær, Ingershøjjord, Dæmrings-Ager, Over- og Neder-Støtting, Langager, Baunhøjmark,

Nørsgaardsmark og Blottetar-Kær. Flere af disse marknavne har sikkert været brugt i mange århundreder - bruges de mon endnu? I dette århundrede har Villerslevgaard skiftet ejer adskillige gange, og ved hvert ejerskifte har der været risiko for, at de traditionelle navne skulle gå i glemmebogen. "Blottetar-Kær" er jo ikke længere et kær, så dette navn er jo nok gået af brug. Ja, dræning og afvanding har ændret mangt og meget.

Dræning og afvanding har utvivlsomt haft afgørende betydning for den tilbagegang i storkeantal, vi har oplevet her i landet. Jens Mathias har en af sine store drengoplevelser, den dag han tæller 27 storke flyvende i kreds over Villerslevgaard. Det var en flok storke af antal svarende til hele Danmarks antal af storke i 1985.

Denne bog omhandler et i historisk perspektiv meget kort tidsrum. De allerede omtalte kæmpehøje og de gamle marknavne minder os om, at der også har levet mennesker på stedet meget længere tilbage i tiden. Det skal i den forbindelse nævnes, at den nuværende ejer af Villerslevgaard har fundet ret så mange flinteøkser på markerne, lige som han har fundet resterne af en jernalderboplads. Denne jernalderboplads er udgravet og beskrevet af Thisted museum.

I det følgende vil vi omtale tre generationer af aner, hvis liv har været knyttet til Villerslevgaard: tip-tip-oldemor Inger Jensdatter, tip-oldefar Christen Nielsen og oldefar Jens Mathias Christensen.

Tip-tip-oldemor INGER JENSDATTER (Ane nr. 32/12, 1742-1814)

Den 26. marts 1742 bliver døbt to tvillingepiger i Thisted kirke. Den ene er min tip-tip-oldemor Inger. Hendes far og mor er blevet gift året før, og i kirkebogen er anført som forlovere Anders Vestergaard og Jens Jensen. Den sidste er fra Villerslev, så en form for forbindelse - eventuelt familiemæssig - er der mellem Ingers forældre, der bor i Tingstrup, og Jens Jensen fra Villerslev. Dette forklarer måske også, at Inger kommer til at bo i Villerslev. Hun bliver som 20-årig i 1762 gift med Niels Bertelsen fra Villerslev. Niels er 44 år.

Niels og Inger får sammen 8 børn, hvoraf de to dør som helt små. Den yngste er min tip-oldefar Christen, som bliver født i 1780. Halvandet år efter dør Niels, 64½ år gammel.

Som det tidligere er omtalt, var Niels fæster af en gård, der indtil 1772 hørte under major Poul v. Klingenberg's gods. 1772 erhverver Ingers far, Jens Thomsen, gården og efter Niels Bertelsens død 1782 overdrager faderen gården til Inger.

Efter Niels' død sidder Inger ene tilbage på gården med sine 6 børn i alderen fra 1 til 19 år. Der sker nu det for Inger, at hun finder en mand, som hun bliver trolovet med, men uden at det fører til ægteskab mellem de to.

Den udsete ægtemand er Jacob Christensen fra Hillerslev, og i Villerslev kirkebog er indført, at han og Inger den 6. april 1783 er blevet trolovede. Efter denne angivelse af trolovelsen er imidlertid i kirkebogen indført, at sognepræsten efter anmodning fra de trolovede den 21. april møder i enkens hus, hvor også fæstemanden er tilstede. Sognepræsten har to medhjælpere med sig: Christen Vangsgaard og Jens Urbrand.

De trolovede erklærer begge i hinandens fraværelse og i medhjælpernes påhør, at de ikke ønsker at indgå det betænkte ægteskab. Der er herefter enighed om, at trolovelsen uden yderligere "spilfægteri" må hæves, og beslutningen herom underskrives i kirkebogen af Jacob Christensen, Inger Jensdatter, sognepræsten og de to medhjælpere.

Den næste trolovelse er Inger mere heldig med. Den 28. september samme år bliver hun gift med den 39-årige Jørgen Christensen fra Villerslev, og vielsen finder sted den 1. november. Inger og Jørgen får en datter sammen, og deres ægteskab varer i øvrigt i 17 år indtil Jørgens død år 1800.

I en alder af 58 år er Inger igen blevet enke. Hun driver nu selv gården videre, idet hendes hjælper ved driften først og fremmest er hendes yngste søn Christen.

Ved skifteforretningen efter Jørgen Christensens død registreres på sædvanlig måde, hvad der findes af værdier på gården, og på denne måde får vi lige som et kig ind i denne.

Til stede ved skifteforretningen den 3. januar 1801 var herredsfoged Lauritz Høyer og to vurderingsmænd fra Villerslev:

sognefoged Mouritz Salmonsens og Iver Christensen. Inger er naturligtvis til stede, og endvidere er mødt hendes laugværge, hr. Jens Vandborg til Frøslevgaard samt som formynder for den 15-årige datter, Anne Jørgensdatter, Ole Christensen Kudsk af Vibberstoft. Sidstnævnte er nok en bror til Jørgen Christensen.

Først går man ind i dagligstuen, hvor der er meget at registrere og vurdere. Der er to indelukkede sengesteder, og alt hvad der findes af sengetøj noteres. Det var på den tid almindeligt, at der lå flere sammen i den samme seng, og vi finder da også i det ene sengested 2 hovedpuder, i det andet 3 hovedpuder.

I dagligstuen er der i øvrigt en bilæggekakkelovn og af møbler et fyrrebord, 1 fyrreskammel og to træstole. Der er et ur, nogle bøger og i et vægskab en æske med ragekniv (barberkniv), et piberør og en dåse. Endvidere noterer vi en dug og to messinglysestager samt til brug ved indtagelse af fast og flydende føde: 7 hvide stentallerkener, 12 sætkar, 3 brændevinsglas, et ølglas, 1 ølpotte, 1 krus, 6 hornskeer, 2 knive og et par ting mere.

Efter dagligstuen går man videre til vesterstuen og fire kamre, og blandt de ting, der findes der, nævner vi: 3 øltønder, 3 stenfade, 1 uldsaks, 1 messinglysestage, 1 kerne med stav, 1 flødebøtte, 1 fyrrekar, 2 mælkebøtter, 1 pæglflaske, 1 par kværne, 3 solde og 1 spinderok.

I et "vestre kammer" findes en rødmalet fyrrekiste med låg og nøgle, og i denne kiste er det meste af den afdødes klæder: 1 blå klædestrøje, 4 vadmelsstrøjer, 2 blå vadmelskjoler, 1 hvid strikket nattrøje, 2 par læderbukser, 1 hatteslag af blå klæde, 1 ulden hue, 1 grøn fløjlshue, 1 par gamle bukser, 1 par brune læderhandsker, 1 par hvide og 1 par blå strømper, 1 par halvvarmer, 1 sort hat, 6 skjorter (Blorgarn), 1 lædertrøje, 1 par støvler, 1 par sko. I det vestre kammer er der også et fast sengested (1 blåstribet Olmerdugs overdyne, 1 sortstribet vadmels underdyne og 3 hovedpuder).

I køkkenet finder vi: 1 kobberkedel, 2 fyrrekar med tøndebånd, 1 balje, 1 pande, 6 lergryder, 1 jernildklemme, 1 trefod, 4 spande og 2 stenfade. I bryggerset findes en kobber-

gruekedel, 1 huggeskammel og 1 sviétrug.

I gården findes 3 vogne, 1 plov, 2 harver, 1 tromle og 1 slibesten.

I stalden er der en 6-års og en 5-års hoppe samt 3 føl. Der er endvidere 4 gråbrogede køer, 2 kvier og 6 studeungkvæg. I fårestien er der 7 får og 2 væddere, og i svinestien er der 1 so.

I laden en skærekiste med kniv, plejl m.m.

Efter at have været rundt i gårdens bygninger opgøres nu den samlede værdi af løsøre, ind- og udbo. Det bliver til 290 rigsdaler, 3 mark og 2 skilling. Derefter fremlægger Ingers laugværge det til hende i 1782 udstedte skøde på gården, samt skiftebrev af 16. august 1782 efter hendes første mand, Niels Bertelsen. Efter dette skiftebrev er endnu indestående i boet den fædrene arv til sønnen Christen på 40 rigsdaler og til datteren Karen på 20 rigsdaler.

Af gæld noterer skifteretten sig, at Inger skylder 100 rigsdaler til Christen Jacobsen, Villerslev.

Skifteretten bestemmer dernæst, at gården skal takseres af to kyndige og upartiske mænd, og skifteforretningen udsættes til den 27. marts.

Den 27. marts 1801 mødes man så igen på gården. Denne med tilliggende jord og ejendomme er nu blevet vurderet til 1000 rigsdaler, og boets samlede indtægt kan herefter opgøres til 1290 rigsdaler, 3 mark og 2 skilling.

Imidlertid er der ret mange gældsposter:

	rd.:	mrk.:	sk.:
Gæld opgjort ved forrige skiftesamling	160	0	0
Hr. Sørensen på Irup m.fl.	68	0	0
Enkens Laugværge, Hr. Vandborg	151	0	0
Christen Nielsen, Villerslev	10	0	0
Karen Nielsdatter, "	5	0	0
Jens Nielsen, "	10	0	0
Just Andersen, "	6	0	0
Anders Schiøttes enke i Vibberstoft	6	0	0
Peder Teglblænder ved Vestervig Teglværk	28	0	0
Tjenestefolkenes løn til 1. november 1800, som hæfter på boet	30	0	0
Kongelige skatter af gårdens hartkorn, januar og april kvartaler	8	3	0
Omkostninger ved begravelse af den afdøde. Begravelsen havde kostet "en stor del", men enken ville dog ikke medregne mere end 24 rigsdaler	24	0	0
Lige dermed påstod enken sig udlagt	24	0	0
Stemplet papir til skiftebrevet	4	0	0
Skiftebrevets beskrivelse, 8 ark à 3 mrk.	4	0	0
Skifte Salær	7	3	0
Registrerings- og åbningsforretning	1	0	0
Vitterligheds mændene for to møder til begge daglig 4 mrk.	1	2	0
<hr/> Summa udgæld	<hr/> 548	<hr/> 2	<hr/> 0

Om gælden til Hr. Sørensen på Irup m.fl. oplyses, at den hidrører fra, at det ved Villerslev by's udskiftning er bestemt, at gården skal udflyttes, og at der af gårdens bygninger allerede er udflyttet beboelseshuset. Fra denne udflytning hidrører følgende gældsposter:

Hr. Sørensen på Irup for tømmer	18 rigsdaler
Arbejdsfolkene	10 "
30 læs tag à 1 rd. 2 mrk.	40 "
<hr/> Ialt	<hr/> 68 rigsdaler

Skifteretten kan nu efter at boets indtægt og udgift er opgjort beregne, at den 15-årige Anne skal have i arv efter sin fader, Jørgen Christensen, 184 rigsdaler, 5 mark og 9 skilling. Inger skal til overformynderiet udstede en panteobligation på beløbet. Det føres også til protokol, at Inger, når datteren måtte gifte sig, vil give hende bryllupskiste og en god sengs klæder.

To år efter at skifteretten har været på Villerslevgaard, skriver Inger testamente. I testamentet, der er dateret 25. februar 1803, angives hendes børn således:

Gertrud, gift med Christen Nielsen i Hørdum

Anna, gift med Jens Pedersen Balsby i Staversbøl, Vestervig sogn

Dorthe, gift med Mads Christensen i Kobberø

Jens Nielsen, 30 år, Hørdum

Karen, ugift. Formynder: Niels Svalgaard, Villerslev

Christen Nielsen, 22 år. Kurator: Mouritz Salmonsens, Villerslev

Anne Jørgensdatter, umyndig. Formynder: hendes farbroder Ole Christensen Kudsk, Vibberstoft.

I testamentet bestemmes, at sønnen Christen skal bestyre gården og overtage den, når hans moder dør, eller tidligere hvis hun bestemmer dette. Han skal til de ugifte søstre Karen og Anne betale deres fædrene arv, og herudover skal han til alle sine fem søstre betale i mødrene arv hver 50 rigsdaler. Såfremt moderen i live overdrager gården til Christen, da skal han skaffe hende fornødne værelser i gården, samt sørge for følgende: fornøden ildebrand, frit gravet, rejst og hjemført 8 læs fladtørsv og 4 læs skudtørsv, 4 tdr. rug, 4 tdr. byg, 10 rigsdaler årlig. Smør, ost, flæsk, lys samt 2 pletter sødmælk om sommeren og 1 plette om vinteren daglig. Endvidere skal han føde 4 får for hende. Endnu en række forpligtelser skal påhvile Christen, herunder at han skal skaffe og aflønne en pige til opvartning af moderen, hvis hun skulle blive syg.

I december 1807 - 5 år efter at testamentet er skrevet - afstår Inger "formedelst Skrøbelighed og Alderdom" gården til Christen. Hun dør ved årsskiftet 1813-14.

Tip-oldefar CHRISTEN NIELSEN (Ane nr. 16/1, 1780-1853)

Som foran omtalt overtager Christen i 1807 - 27 år gammel - Villerslevgaard efter moderen. Men han må efter testamentets bestemmelser også overtage moderens gæld. Denne var ved skiftet i 1801 opgjort til 548 rigsdaler. Hertil kom, at det ved skifteforretningen blev bestemt, at der til halvsøsteren Anne skulle udstedes en panteobligation på 184 rigsdaler. Og endelig blev i forbindelse med testamentet fra 1803 bestemt, at der til alle fem søstre skal betales hver 50 rigsdaler i mødrene arv, ialt 250 rigsdaler.

Det bliver ialt $548 + 184 + 250 = 982$ rigsdaler, og det synes jo ret meget, når gården med ind- og udbo ved testamentets affattelse vurderes til $900 + 290 = 1190$ rigsdaler. Noget af gælden er formentlig betalt ved Christens overtagelse af gården, men det er nok kun en begrænset del.

To år efter at have overtaget gården gifter Christen sig med Anne (Ane) Larsdatter fra Skyum. Af testamente udstedt af hendes forældre i 1823 fremgår, at Christen Nielsen af svigerforældrene har fået udstyr til en værdi af 80 rbd. sølv, og at han yderligere skal have 160 rbd. sølv.

Som det var almindeligt dengang, får Christen og Anne sig en ret stor børneflokk, og gården er så stor, at der er arbejde til alle børnene derhjemme. De kan altså blive hjemme, til de får deres eget.

Ved folketællingen i 1834 er Christen 54 år, Ane 46, og der er i hjemmet følgende ugifte børn:

Niels,	23 år (senere gårdmand i Thorsted, Sjørring sogn)
Lars,	20 år (1854-1861 ejer af nabogården "Kirkegaard")
Inger,	19 år (senere gift med gårdmand Peder Christian Christensen Bangsgaard af Hassing)
Ellen Marie,	16 år (1852 gift med gårdmand Søren Pedersen i Lildbjerg, 1860 gift med Jens Nielsen Søndergaard, der fra 1862 er ejer af "Kirkegaard")
Dorthe,	14 år (senere gift med gårdmand Niels Christian Larsen af Haring)

Johanne, 12 år (senere gift med gårdmand Peder Pedersen af Aarup)

Jens Mathias, 6 år (overtager senere Villerslevgaard)

Ved folketællingen 1850 er alle børnene hjemmefra undtagen Ellen Marie, der nu er 32 år og Jens Mathias, der er 22 år.

De børn, der er flyttet hjemmefra, får i årene fra 1841 til 1851 udbetalt i arv ialt 1400 rigsdaler sølv (Inger 1841: 200 rd., Niels 1844: 400 rd., Lars 1844: 400 rd., Dorthe 1846: 200 rd., Johanne 1851: 200 rd.). Det har formentlig forbindelse med disse forskudsudbetalinger af arv, at Christen i 1846 må låne 600 rigsdaler af proprietær Sørensen til Irup, et lån som får 1. prioritet i ejendommen, og som sønnen Jens Mathias senere overtager.

Christen dør den 10. marts 1853, 74½ år gammel. 3 måneder før har han overdraget Villerslevgaard til den 24-årige søn Jens Mathias. I forbindelse med ejendomsoverdragelsen bestemmes, at Christen og Anne skal have aftægt i ejendommen. I aftægtskontrakten står, at forældrene, så længe de er tilfredse dermed, kan nyde kosten ved Jens Mathias' bord og i øvrigt dele kår med Jens Mathias' familie med hensyn til husly, klæder, lys, varme, vask og øvrige bekvemmeligheder. Hvis imidlertid forældrene ønsker at have deres egen husholdning, skal Jens Mathias præstere: forsvarlig bopæl, sengesteder, sengeklæder, bord, bæk, stole, kakkellovn, stueur, køkken- og bryggersredskaber. Pr. år skal leveres 4 tdr. rug, 8 tdr. byg, 2 pd. humle, 2 skp. salt, 4 pd. ål, 2 ol æg, 4 lpd. fersk flæsk, 2 lpd. smør, 2 lpd. ost, 2 ol sild, 2 ol flynder, 8 pd. talg, 25 karduser tobak, 2 pd. kaffebønner, 2 pd. kandis, 2 pd. cikorie, 100 flasker brændevin, 2 får, 12 pd. købehør, 2 pd. tvist, 2 læs strøsand og i penge 12 rigsdaler. Endvidere 5 ferske torsk om foråret og igen 5 om efteråret, og endelig hver dag hele året 3 potter nymalket mælk.

Hvis aftægtsfolkene skulle vælge egen husholdning, skulle de yderligere til ildebrand have "6 Læs Skudtørv à 50 Snese, 1 Læs Hedetørv à 24 Snese og ½ Læs Lyng, som jeg alt

besørger Skjaaret, røgtet og i tør og god Stand hjemført i sædvanlig Bjergrningstid og indbragt og opstablede i Hus i Aftægtsboligen."

4 får skulle i givet fald fodres om vinteren og have græsning om sommeren, og om efteråret skulle leveres fire fede gæs.

Af øvrige tjenester, som aftægtsfolkene skulle nyde, nævnes: Kørsel til og fra mølle, bading af brød, brygning af øl, vask, fri adgang til gårdens brønd, pleje og opvartning under sygdom og "alderdomstilfælde" samt kørsler til præst, læge og kirke.

Den tid, hvor Jens Mathias har sine forældre på aftægt i gården, bliver begrænset. For faderen bliver det 3 måneder og for moderen 4 år. Såfremt den ved aftægtskontrakten åbnede mulighed for egen husholdning for aftægtsfolkene skulle have været realiseret, skulle det have været med $\frac{1}{2}$ års varsel, så det har kun været muligt for moderens vedkommende.

Det er nærliggende at tro, at moderen har "nydt kosten ved Jens Mathias' bord" og i øvrigt levet sine sidste år som en del af Jens Mathias' familie. Når en lang række af bestemmelserne i aftægtskontrakten er medtaget her, er det imidlertid, fordi disse bestemmelser fortæller lidt om, hvordan man levede på Villerslevgaard (Eskergaard) omkring midten af forrige århundrede.

"Kirkegaard"

Sydvest for Villerslevgaard ligger nabogården "Kirkegaard" (se det foran medtagne udsnit af Geodætisk Instituts kort). På den tid, vi her omtaler, var der en tæt familiemæssig forbindelse mellem de to gårde.

To af Christen Nielsens børn kommer til at bo på "Kirkegaard". Først Lars, der 1844 nævnes som gårdfæster og med tilnavnet Kirkegaard. Han bliver ejer af gården i 1854, og han har den til 1861, hvor hans søster, Ellen Marie, rykker ind.

Ellen Marie bliver først gift som 34-årig. Ægtemanden er den 59-årige enkemand, gårdmand Søren Pedersen i Lildbjerg. Ef-

ter hans død bliver hun som 42-årig i 1860 gift med den 23-årige Jens Nielsen Søndergaard, en bror til Ane Kirstine Søndergaard. Ane Kirstine er tre år tidligere blevet gift med Ellen Maries bror, Jens Mathias Christensen (se senere).

1861 sker der et mageskifte, idet Lars Christensen Kirkegaard overtager den ejendom (matr.nr. 34 m.fl.), som Ellen Marie har overtaget efter sin første mand, Søren Pedersens død. Ellen Marie og Jens Nielsen Søndergaard overtager så i stedet "Kirkegaard" (matr.nr. 6 a og 14 e).

Ellen Marie og Søren Pedersens datter, Mette Marie, bliver gift med sin fætter, Peder Pedersen, hvis mor er Ellen Maries søster Johanne (se det tidligere anførte uddrag af folketællingen i 1834).

Peder Pedersen og Mette Marie overtager i 1883 "Kirkegaard", og i 1928 overgår den til deres søn Lars Mathias Pedersen. Dennes søn Mads P. Pedersen er i dag ejer af gården.

Oldefar JENS MATHIAS CHRISTENSEN (Ane nr. 8/1, 1828-1891)

I det foregående er omtalt Jens Mathias' overtagelse af Villerslevgaard. Det sker pr. 15. december 1852, og af skødet fremgår, at købesummen er 600 rigsdaler sølv, hvortil kommer, at Jens Mathias påtager sig aftægtsforpligtelser over for forældrene.

Umiddelbart efter at have overtaget gården bliver Jens Mathias den 27. januar 1853 gift med Ane Cathrine, datter af gårdmand Poul Nielsen Kjeldgaard fra Hørsted.

I marts måned mister Jens Mathias sin far, Christen, 74½ år gammel. I december kommer imidlertid en familieførogelse, idet Jens Mathias og Ane Cathrine får en søn. Der har naturligvis ikke været nogen diskussion om navnet - det måtte være Christen.

Familien på Villerslevgaard består nu af Jens Mathias, Ane Cathrine, deres søn Christen og Jens Mathias' mor Ane, der er 66 år. Ca. 2 år senere (14.9.1855) kommer endnu en søn til verden. Det er min farfar, og han bliver selvfølgelig opkaldt

efter Ane Cathrines far, Poul Kjeldgaard.

Året efter at min farfar er født, kommer endnu et barn til verden i Villerslevgaard, men denne gang går det ikke godt. De nærmere omstændigheder kendes ikke, men på de tider kunne en fødsel være risikabel for både mor og barn. Den 19. december 1856 fødte Ane Cathrine en pige, og hendes tilstand må have været kritisk, idet man skynder sig at få fat i præsten, så hun kan blive døbt. Det sker dagen efter, og den lille pige bliver opkaldt efter sin farmor, Ane.

Det har været nogle tunge dage, familien på Villerslevgaard har været igennem omkring jul og årsskiftet 1856-57. Nytårsdag dør både Jens Mathias' mor og hans lille datter. De dør samme dag, og de bliver begravet samme dag, nemlig den 16. januar. Kun to dage senere dør så også Jens Mathias' kone, Ane Cathrine. Alle familiens kvinder er borte, og Jens Mathias sidder tilbage med sine to drenge, Christen på 3 år samt min farfar Poul, der er godt 1 år.

Jens Mathias, der i en alder af 28 år er blevet enke-mand, finder nu en ny kone. Det er den 21-årige Ane Kirstine Nielsen Søndergaard fra Villerslev, og med hende får han endnu to drenge: Niels Kathrinus (f. 1859) og Andreas Christian (f. 1867).

Efter at Ane Cathrine er død, afholdes skifteforretning med henblik på fastsættelse af Christens og Pouls arv efter deres mor. Gården vurderes ved den lejlighed til 11.000 rigsdaler, og hertil kommer besætning, ind- og udbo, der vurderes til 2.000 rigsdaler, altså ialt 13.000 rigsdaler. På ejendommen hæfter stadig den tidligere omtalte prioritetsgæld på 600 rigsdaler, som Christen Nielsen stiftede i 1846. Foruden denne prioritetsgæld på 600 rigsdaler har Jens Mathias en løs gæld på 2.200 rigsdaler.

De to drenge får hver tildelt en arv efter deres mor på 1.850 rigsdaler (afrundet), hvilket beløb de først får udbetalt mange år senere (de kvitterer for udbetalingen den 9.5.1883).

Jens Mathias gav sine fire sønner en streng opdragelse, og de fik virkelig lov at bestille noget. Samtidig blev i hjemmet lagt vægt på undervisning i almindelige skolefag og i violinspil.

Jens Mathias bliver udnævnt til sognefoged, og ved udøvelsen af dette hverv er det utvivlsomt en fordel for ham, at han er en stor og kraftig mand. Det er naturligvis også en fordel for ham i forbindelse med arbejdet på gården, og det giver ham en hel del prestige på gården og på egnen.

Den store og stærke mand bliver ved 60-årsalderen ramt af sygdom, hvilket må have været et meget hårdt slag for ham. Han er de sidste år lammet i den ene side.

I 1889 afstår Jens Mathias gården til sønnen Niels Katrinus, og Jens Mathias og Ane Kirstine kommer på aftægt. I henhold til aftægtskontrakten skal Niels Katrinus være forpligtet til at opføre et aftægtshus indeholdende dagligstue, soveværelse med to sengesteder, pigekammer med et sengested, køkken med skorsten og ildsted, spisekammer og bryggers samt loftsplads over hele lejligheden. Aftægtskontrakten indeholder en række nærmere bestemmelser om boligens indretning samt om de ting, aftægtsfolkene skal have til den daglige husholdning (mælk, korn m.m.). 10 gange om året skal aftægtsfolkene have ret til befordring med "rejsefjedervogn" med 2 heste, dog ikke længere end 2 mil fra hjemmet. Aftægtens kapitalværdi ansættes til 3.500 kr.

To år efter at være gået på aftægt dør Jens Mathias, 63 år gammel. Ane Kirstine overlever ham i 6 år.

I de tidligere omtalte "Erindringer" nedskrevet af Jens Mathias Katrinus Jensen er en omtale af hans farfar, og den gengives i det følgende:

Uddrag af "Erindringer":

"Min Farfar var Sognefoged og mer end almindelig bekendt for sin store og kraftige Legemsbygning. Han var 72 Tm. høj og vejede normalt 265 Pund. Min Far har set ham bære en Byrde paa 600 Pund.

Om Aarsagen til hans mange Kræfter har jeg hørt fortælle en Krønike. Et Par lange Bøsseskud Vest for Gaarden ligger en stor Kæmpehøj som almindelig kaldes "Baunehøj".

I Villerslev Sogn var der paa den Tid mange Delirister - Folk, der til Stadighed var halvt afsindige og forkvaklede af Druk.

Det var Hverdagsbegivenheder, at de - snart en og snart en anden - mødte op hos Sognefogeden med Beklagelser og Besværinger i alle mulige og umulige Retninger. Næsten hele Tiden var han i Funktion, og naar Dagen ikke forslog, maatte en Del af Natten gaa med.

En sen Aften efter en tilendebragt "Rekognoscering", red han paa sin Hest netop forbi nævnte Baunehøj paa Hjemturen, og pludselig ser han til sin store Forbavselse, at Højen staar på fire glødende Ildsøjler, og inde fra Højen lød der Violinmusik og Fløjtespil ud til ham. Højfolkene holdt Gilde. - Ud fra Højen kom saa selve Højmanden med et stort Fad dejlig Grød med en stor Grødske i. Sognefogden skulde have en Skefuld Grød - naturligtvis. - Da han med Velbehag havde spist to Skefulde, mærkede han nok, at det var noget med Kraft i og kunde godt tænke sig en til, men Højmanden sagde Stop. Nu maatte han ikke faa mere Grød, for saa vilde han blive ligesidet med Højmanden i Kræfter, og det gik ikke an. Straks var Højmanden borte, og Højen stod atter i sin vante Skikkelse, - og Rytteren red hjem.

Jeg indestaar ikke for Rigtigheden af, hvad denne Krønike fortæller. Men at han var en Mand med usædvanlige Kræfter fortæller min Mor om.

Hun har selv været Øjenvidne til Episoden. Min Morfar, Laurits Jensen Gammelgaard, boede i "Vangsgaard" i Sognet ikke langt fra Eskjær-gaard, og han var almindelig kendt for at have gode, jydsk Heste. En Dag da Karlen skulde mønstre en stor, stærk 3-aars Hest for en Opkøber, løb Hesten fra ham ude i Gaarden og løb ud i Retning mod Indkørslen fra Vejen. I samme Øjeblik kommer Sognefogeden ind i Gaarden og griber med et Kæmpetag Hesten i Grimen og sætter den baglæns i Jorden med en saadan Kraft, at alle fire Ben stak lige frem under den.

Ved en anden Lejlighed under en heftig Storm, som allerede havde brudt Hul i Staldmuren, beordrede han sine store Sønner ud for at sætte Døren til Vognporten for det fremkomne Hul. Men end ikke ved fælles Hjælp kunde de i den stærke Storm magte at bære Portdøren over Gaardspladsen. Gamlingen blev ærgerlig og skubbede Sønnerne væk, greb selv Portdøren, og nu skulde det Hul snart være dækket, men nej, - ogsaa han maatte give efter for Naturkræfterne og give Slip paa Portdøren. Saa bed han Tænderne sammen, greb atter Porten, men Vinden var igen stærkere end beregnet og Porten blev igen slynget fra ham, men denne Gang stod han med et Portbræt i hver Haand!

En Dag efter en Køretur til Gudnæsstrand Købmandshandel kom han hjem med bl.a. et Stykke nyt, flot Manillareb - det var en Sjældenhed dengang - som var bestemt til en ny Enspændertømme. En stor fuldvoksen Karl tog imod

Køretøjet, og da han erfarede, hvad Rebet skulde anvendes til, griber han sin Lommekniv for at gøre Tømmen færdig til Brug og deler Rebet i to Dele. Dette var imidlertid ikke Husherrrens Mening, og øjeblikkelig fik Karlen en Næve med en saadan Kraft, at han slyngede flere Gange rundt paa Gaardspladsen.

Da en Daglejer erfarede det forefaldne og spurgte Karlen, hvorfor Sognefogden havde slaaet saa haardt, svarede han, at det gjorde han, fordi det skulde gøre ondt, - og det gjorde det Satan-lyne-og tordne-ham ogsaa!-

Usædvanlige Kræfter var der altsaa i ham.

Naar han røg Tobak stoppede han sin gamle sølvbeslagne Merskummer halvtfuld af Skraatobak og fyldte saa til med Røgtobak. Naar han saa havde "ryget ud" fyldte han igen paa med Røgtobak uden først at kradse ud, og efter igen en Omgang Røg kradsede han det hele ud, samlede Asken sammen, og tog den Soves, der havde samlet sig i Kanden, hældte den oven paa Asken, rørte det hele sammen og havde saa en herlig lille Skraa til Slut.

Det er blevet mig fortalt, at han i en Periode var temmelig slem til at "pimpe" i den gamle danske Kornbrændevin, - bl. andet. Var fuld meget af Tiden og det var ved at tage Overhaand for ham. Strenge Tider var der, og stor Uheld havde han med Besætningen. Min Far fortæller, at de i Løbet af et Aar forliste 18 Kreaturer paa Gaarden. Men Drikkeriet gjorde jo ikke Sagerne bedre. Tværtimod.

Saa viser det sig, at Manden ogsaa var udrustet med Æresfølelse og Vilje - ogsaa i denne Sag.

En Dag - en Søndag - paa Kirkegaarden hørte han et Par af Sognets gode Mænd med Ryggen vendt imod ham samtale om hans prekære drikfældige Tilbøjeligheder, og de uheldige Følger det vilde ende med. Efter Gudstjenesten gik han hjem og omfavnede sin prægtige, ferme og smukke Hustru - og de græd begge.

Efter den Dag drak han ikke mere Spiritus. -

Han havde fire Børn, alle Sønner. To med sin første Hustru - Ane Katrine Kjeldgaard - og to med sin anden Hustru - Ane Kirstine Søndergaard.

Disse fire Knægte havde en ikke ringe Respekt for deres Kæmpe af en Far. Selv var de velvoksne, særlig de to yngste - men ingen kunde nær staa Maal med Faderen. Energisk, hidsig, opfarende og undertiden hensynsløs kunde han være overfor dem. Klø vankede der ikke saa sjældent, og naar han talte højt rystede de formelig som Espeløv. I en Alder af 18 Aar skulde min Far have haft en legemlig Revselse, men da sagde han til den gamle Viking,

at nu var alt Slut, hvis det skete. Gamlingen saa vist paa ham - og slap.

Slide som Bæster skulde de om Dagen, og om Aftenen maatte de sno Simer til Tekning og Kornbinding, lave Tøjr, Tøjrpæle og Grimer til Faar og Kreaturer, Skagler til Seletøjet o.s.v., kun naar der kom fremmede - Gæster - blev de fritaget. Saa kom Gammeløllet og Kortene frem.

Men en meget god Oplæring og Opdragelse fik de alligevel. Meget af Barndoms- og Ungdomstiden holdtes der Huslærer i Hjemmet. Regning, Skrivning, Læsning, Sang og Musik oplærtes de dagligt i. En usædvanlig Haandskrift kunde de alle præstere - især de to yngste. Den yngste blev senere Skolelærer med en meget fin Afgangseksamen, skønt han dog kun dumpede ind paa Ranum Seminarium som den sidste paa Holdet. Efterhaanden som Sønnerne voksede til, og de alle artede sig vel, blev Forholdet mellem dem og Faderen langt bedre.

Den sidste Del af Faderens Levetid gik han med en Lammelse i den ene Side - vissen, - kaldte de det dengang -. Han kunde tabe baade Kæp og Træsko uden at sanse det, og efterhaanden blev han hurtig affældig og døde i en forholdsvis ung Alder, 63 Aar gammel. Det var - saavidt jeg husker rigtigt - om Sommeren Aaret 1891."